

Táj, (magán)erdő, (erdész szak)ember

Abdán a régi Rábca-hídnál gyülekezünk, ahol *Bolla Sándor* HCS-elnök rövid ismertetőt mondott a Rábcáról, továbbá a Tóköz és a szomszédos kistajak természet- és termelésföldrajzi adottságairól. Onnan a Rákóczi-emlékműhöz sétáltunk: politikai fogolyként a bécsúj-helyi börtönbe szállítása során itt kelt át a Rábca révén 1701. 05. 24-én *II. Rákóczi Ferenc*, 1703 tavaszától a kuruc magyar szabadságharc „Istennel a hazáért és szabadságért” zászlaját bontó, 1704-től Erdély, 1705-től egyúttal a Magyar Királyság nagyságos vezérő fejedelme. Az emlék-dombormű azt örökíti meg, a révszek és a halászkok által neki ajándékozott friss halfogásnak a vízbe visszadobásakor milyen reményét fogalmazta meg az akkor a Habsburg jogtiprás ellen még csak előkészítő szervezést folytató Rákóczi. *Börzsei László* erdésztechnikus, nyugalmazott erdész, a HCS korábbi elnöke, a nap szakmai gazdájának ismertetése alapján ugyancsak megemlékezünk az 1848-49-es forradalom és szabadságharc közvetlen közelben történt eseményeiről, és a Rákóczi-emlékműtől néhány 100 m-re kivégzett *Radnóti Miklós* magyar költőről is.

Ötvenéven a Börzsei-csemetekertben terül-terül asztalkám tízórai és üdítők várták a megjelenteket. Az OEE, ill. Helyi Csoportunk iránt érdeklődő néhány fiatal szakemberrel is itt ismerkedtünk meg.

A Börzsei-csemetekert 7,5 ha-os összterületét északról szélvédő erdősáv határolja, a mostani piaci viszonyokhoz, kereslethez igazodva 3,5 ha-on folytatnak öntözéses szaporítóanyag-termelést családi vállalkozásban. *Börzsei László*, és fia, *Börzsei Gyula* szervezi a lány lombos szaporítóanyag-termelését és forgalmazását, technikai szempontból számos „célszerszámot” is újítva/kifejlesztve.

Bényi Sándor erdész génmegőrző, erdészeti szaporítóanyag-termelő és -forgalmazó faiskolájában (Tolna megye, Fadd) található Európa legnagyobb fekete nyár (*Populus nigra*) géngyűjteménye, szerte a Kárpát-medencéből több mint 1000(!) élőhelyről általa begyűjtött vessződugványok révén. A Börzsei-csemetekert anyatelepének egyik legfontosabb része a *Bényi Sándor* által a Duna Csepel és Baja közti árteréről begyűjtött fekete nyár vesszőkből létesített törzsanyatelepről származik: 20 anyafa adta klónkeverék.

2013. augusztus 10-én az OEE Győr-Moson-Sopron megyei Magánerdő Gazdálkodási és Környezetvédő Helyi Csoportja — családtagokkal, meghívott vendégekkel kiegészülve — egész napos terepi szakmai és családi programot szervezett a Tóköz keleti csücskében, és a Mosoni-Dunaág jobb parti árterének határos részén.

A Börzsei-csemetekert anyatelepének további része a *nemes nyárak* közül a Pannónia (POPULUS X EURAMERICANA 'PANNONIA'), a BldP (POPULUS X EURAMERICANA 'BLANC DU POITOU'), a Kopecky (POPULUS X EURAMERICANA 'KOPECKY'), a Beupré (POPULUS X INTERAMERICANA 'BEAUPRÉ'), az Unal (POPULUS X INTERAMERICANA 'UNAL'), a Raszalje (POPULUS X INTERAMERICANA 'RASZALJE'), valamint Börzseiék szerint az utóbbi időben méltatlanul háttérbe szorult I-214 (POPULUS X EURAMERICANA 'I-214') klónokból áll.

kítart. Nem kell a páratartalmat figyelni, mint a hűtőkamrában, mivel a lassan olvadó hó leve fokozatosan leszivárog, és így állandó nedvességet tart. 100-150 ezer dugványt tárolunk így bosszas évek óta, minden baj nélkül – mondta el *Börzsei László* és *Börzsei Gyula*. Börzseiék bölcs megoldása tehát „a hó-hűtőkamrába” vermelés.

Összefoglalóan: a magán-erdőgazdálkodó, vállalkozásban szaporítóanyag-nevelő számára a legegyszerűbb és legolcsóbb dugványtárolás a szabadban vermelés a talajba, vagy más jó víztartó, levegős anyagba, védett, árnyékos helyen. Drágább a pincében vermelés, a fóliazsákos tárolás egyfelől a kiszáradás és/vagy a befűledés, másfelől a megfagyás veszélye, ill. a gomba stb. kártevők esetleges elszaporodása miatt kockázatosabb a szabadföldi vermelésénél. Mind-egyiküknél biztonságosabb, ám jóval drágább a +1-+3 °C hőmérsékleten való dugványtárolás elektromos üzemű hűtőtárolóban.

A helyi csoport a hullámtér erdejében. Fotó: dr. Kovács Péter

Évente 60-80 000 nemes nyár gyökere dugványt nevelnek, a korábbi években a megrendeléseknek megfelelően 40-80 000 szürke nyár csemetét, valamint kisebb tételekben mSz, mJ, mK, platán, vadalma és vadvörte csemetét is neveltek és forgalmaztak.

A szegény csemete-kertész „hűtőkamrája”: kb. 20 cm vastag hó alapra 2-3 cm nedves fűrészpor kerül, erre állítjuk a dugványkötegeket, följük kevés fűrészpor jön, majd 5-10 cm vastag hó és így tovább, 3-4 réteg magasságig. Végül az egészet kb. 40 cm hóval takarjuk, a havat pedig 50-60 cm vastag szalmaréteggel. Akár május derekáig is

A Börzsei család a tárolt dugvány kevesebb, mint a felét közvetlenül értékesíti, a helyben maradóból a megrendelők számára gyökeres dugványt nevel.

A szaporítóanyag-bemutató után a Kunsziget külterületén lévő ún. Erdészház-dűlőnél a gát harántolásával a Mosoni-Dunaág jobb parti árterét jártuk be. A lényegében dél-észak tengelyű főnyiladék mentén a Kunsziget 6H erdőrészlet (4,6 ha) '70-es évek közepi véghasználatkor *Börzsei László* meghagyott egy kb. 0,5 ha-os magas ártéri keményfa-liget foltot, amely a közép- és alsó-szigetközi tölgy-köris-(szil) ökoszisztéma őshonos növényi összetevőinek túlnyomó többségét

ségét tartalmazza, továbbá a teljes erdő-részletben valamennyi vadgyümölcsöt, főként a vadkörteket. A szilfák a szilfavész idején veszték ki. A korabeli üzemtervi/erdőtervi előírásnak megfelelően nemes nyárral erdősített: az 50-80 cm-nyi mikrodomborzati különbségekhez igazodva a mélyebb, már alacsony árternek minősülő laposokba BL-nyár (cv. BL-Constanzo), a túlnyomó többségi „magasabb” fekvésekbe Pannónia-nyár (cv. Pannonia) suhánggal. Nem vadjárta terület, más kártevők tömeges fellépése sem következett be. A mára véghasználatra érett szép nemes nyáras alatt a laza II. koronaszint, a nagy fedettséget adó teljes cserjeszint és (az aszály, ill. a közelmúltbeli árhullám rászáradt „iszapakolása” ellenére is jól meghatározható) lágyszárú szint lényegében csakis a tölgy-kőris-(szil) ligeterdőkkel jellemző fajokból áll.

A természetvédelem azonban ma csakis szürke nyár felújítást engedélyez itt. A Mosoni-Dunaág e szakasza menti mentett oldali és hullámtéri alacsony árterti fűz-hazai nyár ligeterdőkben természetfogyva sem elegendően a szürke nyár, hozama a nemes nyárénak töredéke, nincs olyan – a termőhely mikrodomborzatához igazítható – választási lehetőség sem, mint a nemes nyár klónok esetében. Nagyon termékeny vita alakult ki a helyszínen arról, hogy árterren az I. koronaszintet kivéve összetevőiben egyébként sértetlenül őshonos ökoszisztémában (a tájképi rekonstrukciós célt leszámítva, amelybe viszont a magas kőris, a gyöngyvirágfa/zselnice meggy, és a fehér fűz is bele értendő) szakmailag indokolt-e az I. koronaszint őshonos fafajú lágyszárú lombos monokultúrává művi átalakítása, vagy helye-

Hő-bűtőkamrás vermelés. Fotó: Börzsei Gyula

sebb lenne kisebb erdőrészekre bontással mozaik-mintázat kialakítása, ahol az ökoszisztéma összes többi szintjének megőrzése mellett a piacképesebb főfafajú mozaik eltartaná a gyengébb hozamút.

Saját állami tulajdonú erdeiben az állam lemondhat a haszon egy részéről, a magántulajdonos ellentételezés nélküli korlátozása azonban nem indokolható. Ausztriában a kérdés évtizedek óta rendezett, az ellentételezés a tartományi költségvetés része, nálunk azonban mindmáig rendezetlen a magánerdő tulajdonosok közérdekű (pl. védelmi célú, fafajmegválasztási stb.) korlátozásának valoritáson számolt rendes évi kártalanítása. Továbbá: a Szigetközben is számos példa van arra, hogy megfelelő koronaszervezetű, ágasságú nemes nyár klónok erdőfoltjain, mozaikjain a családi magánykedvelő fekete gólyától a másfél százas gémtelpekekig minden megtalálja a maga élőhelyét. És ez nem „akadémikus vita”, hanem dokumentált tény.

Kapcsolódó témakörként felvetődött a hód (*Castor fiber*) szükséges állományszabályozása törvényi lehetőségeinek mielőbbi megteremtése is.

A Kunsziget 6J1-ben 6 éves, a 6J2-ben 1 éves fekete nyár (*Populus nigra*) és poatui kései nyár/BldP (cv. *Blanc du Poitou*) elegyes fiatalosokat tekintetünk meg. Adott erdőrészen belül a 2 faj(ta) jelen fázisában teljesen azonos méretű és egészséges, a vadkár tűrhető. Mindkét erdőrészt szaporítóanyag a Börzsei-csemetekertből származik.

A terepről Lébénybe, a Kárpát-medence egyik legkorábbi (1206-ban felszentelt) Szt. Jakab-titulusú templomába mentünk. Rövid kortörténeti ismertetőt mondott *Bolla Sándor*. Árpád-házi Szent István király szervezésében a keresztény Magyar Királyság területén megnyitott, a Szentföldre vezető zarándoklatoknak szeldzsuk-törökök által a 13. sz. eleji ellehetetlenítése után, egyre nagyobb jelentőségre tett szert Lébény, mivel Magyarországról az Ibériai-félszigeti Santiago de Compostelába, Szt. Jakab apostol földi maradványaihoz igyekvő zarándokok egyik fő kiindulási pontjává lett. Az idén tavasszal gyalog megtette az „El Camino” több mint 800 km-es utolsó szakaszát egyik HCS-tagársunk, *dr. Kovács Péter* erdész-technikus, agrármérnök, aki magas színvonalú beszámolójában felvillantotta a zarándokút lelkeségének néhány momentumát is. Szeretteinkért hálát adva, magyar nemzetünket, édes hazán-

Dugványt a talajba beütő célszerszám. Fotó: Józsa Tamás

kat Isten kegyelmébe ajánlva imádkoztunk szavakkal is, énekkel is, ahogy szoktuk.

Majd a Győr-káptalandombi Zichy Ferenc Látogatóközpont lébényi zarándokházának művészettörténész szakértője mutatta be a most frissen felújított gyönyörű lébényi templomot. A lajtmészke építőköveket a Fertő-part közeli Majád (a 13. sz. végére Antiokheiai Szt. Margitról átnevezve Szentmargitbánya), ill. Fertőrákos kőbányáiból deregelyéken szállították ideig. A gordon/göröndön épített lébényi templom nyugati főbejáratától alig 250-300 m-re még a Fertő-Hanság rendszer és a Rábca sekély merülésű vízi járművekkel a hóolvadások és/vagy tavaszi-nyár eleji nagyobb csapadékok idején pl. nyugatkelet irányban is teljes hosszában hajózható víze hullámozott az Árpád-korban.

A lébényi keletelt Szt. Jakab-templom hossz tengelyének meghosszabbításában, közvetlenül a bélletes nyugati kapuzat előtt a II. világháborúig egy nagyon idős kocsányos tölgy állt (az aknabecsapódások okozta sérülései miatt kellett kivágni), amiként ez a magyarság számos más tó-, sziget-, csiliz- és csallóközi templománál is szokásban volt (a reformáció óta felekezettől függetlenül). Közülük a legöregebb faegyedek szintén az Árpád-korig visszavezethető életkorúak (pl. Hédervár, Árpád-tölgyfa).

Végül az öttevényi sportcentrumban délutáni, de annál finomabb ebédrel, italokkal, a kiskorúak labdakergetésével, az érettebb korosztály jó hangulatú beszélgetésével fejeződött be ez a szép és hasznos nap.

Bolla Sándor
a HCS elnöke